

«АРХІТЕКТУРА»

13. Седых О.Г. Проблемы формирования безбарьерной среды для людей с ограниченными возможностями. URL: <https://cyberleninka.ru/search>
14. Трубина Е.Г. Публика: краткий очерк понятия. *Публичная сфера: теория, методология*. М., 2013. С. 25-34.

Шарлай О.В. ФУНКЦИОНАЛЬНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ МІСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРИВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЕКТУВАННЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА. В статті сформульовані основні структурно-функціональні ознаки міського простору як елемента міської структури, особливості його змістовного наповнення, розглядається питання соціальної

значущості міських громадських просторів їх функціонування і розвитку.

Ключові слова: міський громадський простір, безбар'єрна архітектура, ревіталізація, плейсмейкінг.

Sharlai O.V. FUNCTIONAL AND STRUCTURAL ANALYSIS OF PUBLIC CITY SPACES AS INSTRUMENT FOR CITY ENVIRONMENT DESIGN. Main structural and functional parameters of discrete urban space as element structure of city are determined in the article. Features of city space's various ways of usage were described/ Author reviews question how valuable are public city spaces for citizens, these spaces' function and their development.

Keywords: public city space, barrier-free architecture, revitalization, placemaking.

DOI: 10.29295/2311-7257-2019-98-4-158-165
УДК 72.01.

Діденко К.В.

*Харківський національний університет будівництва та архітектури
(вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна; email: yekaterina.didenko@gmail.com;
orcid.org/0000-003-2567-686X)*

ЖИТЛОВА АРХІТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ СТОЛИЧНОГО ХАРКОВА У ПЕРІОДИЦІ ТА ФАХОВИХ ВИДАННЯХ 1920-х – поч. 1930-х рр.

Надано огляд статей у фахових та професійних виданнях сер.1920-х – поч. 1930-х рр., що мали огляд архітектури та будівництва, яке велося у столичному Харкові. Виявлено, що одним з головних аспектів, які розглядалися у той час, були соціальні зміни у суспільстві та вплив архітектурних та містобудівних рішень на ці зміни. При розгляді фахових видань та публікацій було виділено три етапи та надано їх основні характеристики. Виявлено три напрямки публікацій: житлове будівництво та соціальні аспекти нової функціональної архітектури, містобудування як відображення соціальних змін у суспільстві та публікації, що демонструють вплив західного досвіду на проектування житлових об'єктів та комплексів. Завдяки огляду фахових та періодичних видань, що були присвячені архітектурі та містобудуванню, виявлено безпосередній зв'язок українських радянських архітекторів та західних фахівців.

Ключові слова: архітектура, столичний Харків, соціальні аспекти, фахові видання.

Вступ. Управлінський та дослідницький інтерес до проектної діяльності як потужного інструменту соціальної перетворювальної дії з'явився на рубежі XIX і XX ст. Після жовтневого перевороту архітектори були зосереджені на пошуку методів, які б допомогли реалізувати потенції проектного підходу в управлінні соціальними процесами. Архітектурно-містобудівні програми і нова типологія житла орієнтувалися на соціальні трансформації в радянському суспільстві.

Публікації у періодичних та фахових виданнях надають нам свідоцтва усвідомлення архітекторами-практиками цих змін у суспільстві та демонструють наявність

залучення соціального аспекту у архітектурно-містобудівну практику і зв'язок із загальноєвропейськими тенденціями першої третини XX ст.

Мета. Зробити аналітичний огляд джерел 1920-х – поч. 1930-х рр., в яких відбилися соціальні аспекти забудови столичного Харкова та їх зв'язок із загальноєвропейськими тенденціями в архітектурі та містобудуванні в ці роки.

Завдання:

- виділити еволюційні етапи у фахових публікаціях та виданнях, які виходили у друк протягом столичного періоду Харкова;

- залучення соціальних аспектів у житлове будівництво та містобудівання;
- простежити зв'язок із загальноєвропейськими архітектурно-містобудівними тенденціями першої третини ХХ ст.

Матеріали і методи дослідження.

Основними джерелами для аналізу напрямків професійної думки стали періодичні та фахові видання 1920-х – 1930-х рр., архівні матеріали з особистих колекцій Г. Лебедева та П. Альошина. Дослідження спирається на аналіз та систематизацію фахових видань столичного періоду Харкова та архівні документи.

Результати дослідження. Предметом уваги у періодиці та фахових виданнях 1920-х – поч.1930-х рр. крім фактологічних і статистичних підсумків у тому числі була і здатність за допомогою архітектурних та містобудівних рішень впливати на фундаментальні соціальні процеси. Фахові публікації та видання, що виходили у друк протягом столичного періоду Харкова претерпіли еволюцію й пройшли декілька етапів.

– 1918–1925 рр. – публікації дають загальний огляд на будівництво, часто без імен авторів проектів чи зведених будівель; висвітлюються містобудівельні проекти та рішення концепції міста-саду за на Заході. Вони з'являлися на сторінках журналів: «Житлова кооперація України», «Кооперативне будівництво», «Робітничий клуб», «Селянський будинок», «Шквал», «Строительная промышленность» [1] та ін. Досвід проектування та зведення міст-садів в Англії, Південно-Американських Об'єднаних Штатах, Бельгії, Латинській Америці та ін. висвітлюють на сторінках професійної преси – В. Семенов [2], І. Тельман, В. Войетков, В. Вигодський, Н. Колли, М. Крюков [3];

– 1925–1930 рр. – інформація про архітектурні споруди стає більш докладною і детальною. У журналі «Сучасна архітектура» (СА) друкуються програмні статті та теоретичні публікації М. Гінзбурга, Р. Хігера, А. Мордвінова, Г. Вегмана, І. Гуревича [3;4], стаття про житлове будівництво Харкова за 1924-26 рр. [4]. У

журналах «Будівельна промисловість», «Комунальне господарство» та ін. з'являються статті стосовно містобудування і житлового будівництва (С. Лебедев, Л. Вигодський, М. Нефьодов, Л. Ліфшиц, Г. Вольфензон і ін.) [3]. Журнал «Нова генерація» висвітлює питання житлового проектування і розробки нових типів житла з обслуговуванням (А. Штейнберг, Ф. Кондрашенко, Г. Яновицький, О. Касьянов і ін.), аналіз сучасної архітектури в УРСР в соціальному розрізі (Н. Малозьомов), публікації західних проектів житлових комплексів (В. Мірер і С. Михайлович) [4]. Всі ці видання закінчили своє існування до 1931 р.;

– 1931–1934 рр. – праці сучасників були присвячені насамперед містобудуванню та «соціалістичному розвитку міст». Це період перелому, коли публікації починають приймати характер лозунгообразної агітації та різкої критики відносно дезурбанізації та архітектурно-теоретичної думки й практичних реалізацій періоду 1920-х рр та архітектурної практики зарубіжжя. З'являються журнал «Радянська архітектура», «Архітектура СРСР», де рубрика «За рубезом» стала основним джерелом інформації про західну архітектурну практику.

Наукові джерела, що виходили в світ у період 1920 – 1930-х рр., крім статистичних та законодавчих даних розглядали у соціальному розрізі питання стосовно проектування житлових будинків й комплексів та соціалістичне містобудування. Значна частина праць присвячена зарубіжному досвіду містобудівництва та проектування житла.

Відображення житлового будівництва та соціальних аспектів нової функціональної архітектури. Протягом першого етапу (1918-1925) у періодиці та фаховій літературі з'являються, насамперед, статті про планування та будівництво робітничих селищ. Більш цікавими з точки зору перших спроб створення будинків-комун є публікації про реорганізацію житла й оснащення його яслами, дитсадком, дитячими майданчиками, лазнею-пральнею, амбулаторією та бібліотекою-

«АРХІТЕКТУРА»

читальнею, а не про будівництво нових, які з'являються, наприклад, на сторінках газети «Пролетарій» [1]. Інформацію про будівництво робочих селищ та про їх подібність до міст-садів можна знайти у газетах: «Пролетар» (1917-1925 рр. видання), «Комунар» (1919-1922 рр), «Харківський пролетар» (1924-1934 рр). Статті про нове житлове будівництво друкувалися у республіканських газетах «Известия» (1919), «Всесвіт», «Вісті ВУЦВК» (1919-1934), «Комуніст», «Вечірнє радіо» та журналах «Глобус», «Житлова кооперація України», «Кооперативне будівництво», «Шквал» тощо [4].

У періодичній пресі поч. 1920-х рр. велику увагу приділялося питанням планування будівництва, урочистостям з нагоди закладки фундаментів чи закінчення будівництва, а також загальним результатам архітектурних конкурсів чи підсумкам будівельного сезону, де коротко перелічувались премійовані проекти. В цих статтях були відсутні аналіз чи навіть просто опис планувальної або об'ємно-просторової структури будинків, особливості художнього обличчя тощо. Часто не називалися навіть автори споруджень. Такий характер мали, наприклад, статті «Будівельні перспективи» («Комунар», 1919 №21), «Нове селище» («Пролетарій», 1922, №180), «Сьогоднішній Харків» («Всесвіт», 1925, №15) і багато інших подібних публікацій в українських газетах «Комуніст», «Харківський пролетар», «Вечірнє радіо» (Харків), «Вісті» і «Пролетарська правда» (Київ) [31] та ін.

Необхідно згадати також українські республіканські журнали «Робітничий клуб», «Селянський будинок», як і подібні статті у періодиці загальносоюзного значення: газет «Правда», «Известия», журналів «Коммунальное дело» («Комунальна справа»), «Коммунальное хозяйство» («Комунальне господарство»), «Строительная промышленность» («Будівельна промисловість»), «Строитель» («Будівельник»). З цих публікацій можна почерпнути деяку інформацію про перелік будівель, зведених у 1920-і рр., як житлових, так і громадських, встановити місце їх

розташування, склад приміщень та дати будівництва.

Характер публікацій почав змінюватися після 1925 р. Вперше з'явилася ґрунтовна підсумкова праця, присвячена житловому будівництву в Україні [5], почали виходити фахові архітектурні журнали республіканського значення «Нова генерація», «Зодчий» – з 1929 р. «Будівництво», «Харків буде», «Комунальне господарство», та всесоюзного значення «Современная архитектура» («Сучасна архітектура»), «Строитель» («Будівельник») та ін.

У цих та інших виданнях друкуються матеріали, присвячені конкурсним архітектурно-містобудівним проектам, плануванню та забудові нових житлових комплексів та селищ, функціональним та типологічним особливостям ново зведених житлових ансамблів, іноді їх художньому обличчю: Б. Перетяткович «Огляд будівництва Харкова» («Зодчий», 1928, №7), Г. Вегман «Жилмассив» («Будівельна промисловість» 1930, №4), О. Лінецький, М. Руднік, М. Шестопал «Міжнародний конкурс на проект театру масового музичного дійства на 4000 місць в Харкові» («Будівництво», 1931, №7-8). Новий погляд на сучасну архітектуру житла та її соціальне значення висвітлюються у статтях І. Малозьомова «Шляхи архітектури», Я. Штейнберга «Рецепт щастя громадян», Г. Яновицького «Архітектура і сучасність», О. Касьянов «Сучасна архітектура» [4]. Публікувалися роботи, присвячені створенню нового побуту за допомогою нової типології архітектурних споруд, наприклад написана О. Касьяновим стаття «Чотири аргументи сучасної архітектури» (Нова генерація, 1929 №2), В. Бородкіним «Оформлення побуту», І. Малозьомовим «Новий побут» [4]. Також є публікації, де давалися детальні розробки для проектування житла з соціо-службовуванням – Ф. Кондрашенко «Житлова культура стандарту», Я. Штейнберг «Квартальна забудова» та «Житлоосередок в вертикальному плануванні», Г. Гіоргієвський «Житлове будівництво в Україні 1929-1930 рр.» [4]

Програмні та теоретичні публікації присвячені житлу нового типу та його соціальним аспектам, звітні статті зі статистикою зведених промислових підприємств і житла при них, експериментальні проекти, інші архітектурні новації тих років ми можемо знайти у виданні «Сучасна архітектура» (СА), «Будівельна промисловість» та ін. – це статті М. Гінзбурга, Р. Хігера, А. Мордвінова, Г. Вегмана, І. Гуревича [4] і ін. У журналі «СА», 1926 №1 присутня оглядова стаття про житлове будівництво Харкова (за 1924-1926 рр.) [4].

Пильна увага приділялася житловому будівництву в журналі «Профілактична медицина», де на конкретному проектному матеріалі розглядалися в світлі вимог санітарії і гігієни запропоновані архітекторами типи житлових будинків для робітників. Питання, порушені у цьому журналі, більш вичерпно було висвітлено у брошурі А. Мерзеєва «Нове робітниче житло в Україні» (Харків, 1925) [1]. Було опубліковано плани і фасади одноповерхових житлових будинків й гуртожитків.

Знайомство з переліченими публікаціями дало можливість скласти загальне уявлення про стан розвитку та типологію житлової архітектури, про розробку та реалізацію нових одиниць соціально-обслуговуючого сектору для житла.

Містобудування в професійній літературі і пресі. В першій половині 1920-х рр. харківське містобудування, так само як і загальнорадянське, було в основному зосереджено на досвіді селищного планування с традиціях міста-саду. Цей досвід був основним предметом професійного інтересу ще до жовтневого перевороту і був відображений в трудах В. Семенова [2], Г. Дубеліра [7], М. Диканського [8], В. Бошко [9], А. Єнша [10], Г. Ковалевського [11], І. Николаєва [12] тощо. Так ми можемо сказати про продовження розпочатої ще до революції лінії, яка звернена до Е. Говарда, Р. Ервіна та ін., що проектування селищ заснованих на ідеї міста-саду було однією з фундаментальних тем для фундаментальних та фахових публікацій першої половини 1920-х рр. Наприклад, у 1924 р. вийшла стаття П. Чернишова про пошук шляхів

використовування ідей Е. Говарда «Місто-сад в Англії та на Україні» [13].

Значна кількість спеціалістів в Українській РСР – архітекторів, інженерів, економістів, лікарей-гігієністів та ін., що займалися плануванням міст, сприяла високому рівню обговорень містобудівельних питань у столиці, починаючи з перших післяреволюційних років, а також виходу у світ фундаментальних робіт з цієї теми. Серед цих авторів: Г. Тонконогов, В. Іванов, А. Марзеєв, М. Євсєєнко та С. Драгоманов [6]. Саме праця українського містобудівника М. Євсєєнко «Планування соціалістичного міста» (1929), який продовжив ідеї С. Драгоманова й заклав основи «вчення про фактори», потім знайшла своє продовження у працях фахівці, що були головними спеціалістами у Діпромісті.

Особливість періоду полягала в тому, що різними видами містобудівної діяльності на Україні займалися одні й ті ж майстри. О. Ейнгорн, Г. Шелєйховський, П. Альошин, М. Євсєєнко, І. Малозємов, О. Молокін, П. Хаустов, Г. Шараповський, Д. Богорад, М. Давидович, О. Марзеєв, Я. Ліфшиц та інші спеціалісти реалізували себе і у проектуванні, і у наукових дослідженнях, і в роботі над нормами. Така багатопрофільність була пов'язана з самим експериментально-пошуковим характером містобудування в ці роки, будь-яка теоретична концепція повинна була впроваджуватися на всіх рівнях для всебічної перевірки її вірності.

Протягом столичного періоду дослідження (й втілення в тому чи іншому вигляді) пройшли шлях таких концептуальних етапів (класифікація за В. Альошиним): ідеї міста-саду (П. Чернишов, 1924); укрупнене селище, що обслуговує декілька підприємств (О. Ейнгорн, В. Іванов, 1919, 1925, 1932); усупільнення побуту у робітничих селищах та будівництво підвищеної поверховості (О. Марзеєв, 1925); концепція диференціації етажності споруд відносно розташування в місті (О. Молокін, 1927 та В. Мірер, О. Полоцький, 1928-1930), концепція поточно-функціональної схеми розвитку міста (Н. Мілютін, 1930), створення децентралізованої

й диференційованої системи культурно-побутового обслуговування й соціологічний підхід до проектування міста (Я. Ліфшиц, 1931) [6].

Слід окремо зупинитися на наукових трудах О. Ейнгорна, Г. Шелейховського та Я. Ліфшица. Праці О. Ейнгорна, які були створені менш ніж за десять років склали чотири монографії, розділи підручника з містобудування, більше двох десятків наукових публікацій з фундаментальних питань містобудівництва. В коло його широких наукових інтересів входили соціальні основи й економіка житла, історія містобудівництва, районне планування, вчення про природні фактори планування, функціональне використання міської території, методика мікрорайонування, теорія розробки житлового кварталу тощо [6;13].

Г. Шелейховський – автор кількох праць з теоретичних питань, що були присвячені проектуванню міст. В його роботах звертає на себе увагу погляд на житловий квартал з його соціально-побутовим обслуговуванням, як на малу але дуже важливу складову міста, котра надовго визначає найбільш істотні елементи побуту. Автор вважав можливим організацію побуту за допомогою проектування та розглядав її як основну складову житлових комплексів, та наголошував, що закладена на етапі проектування структура може сприяти переходу суспільства на більш високий культурний рівень, підкреслюючи виховну функцію міського простору. Крім того він був одним з фундаторів вітчизняної містобудівної кліматології: в статтях та в одному з фундаментальних трудів було сформульовано нормативи для зелених насаджень, захисних розривів між житловими кварталами та виробництвом [6].

В праці проф. Я. Ліфшица (1931) [6] детально обґрунтовано поступовість розвитку нових соціальних відносин й, відповідно, ступінчастість у формуванні елементів системи культурно-побутового обслуговування. Вчений дуже критично ставився до поглядів М. Охитовича та Л. Сабовича.

Окремої уваги заслуговує програмний твір М. Мілютіна «Соцмісто. Проблеми будівництва соціалістичних міст», яка вийшла у 1930 р. [4]. Системно викладена в цій книзі концепція лінійного міста дозволила нам оцінити унікальність проекту селища ХТЗ «Новий Харків» серед подібних робітничих селищ, що створювалися в період відновлення народного господарства країни (1920-і – 1930-і рр.).

Проблеми містобудування та дискусія між прихильниками урбаністичної та дезурбаністичної концепцій того часу були частково висвітлені і у харківських періодичних виданнях. Публікації писали практикуючі фахівці: Ф. Кондращенко «Проблема нової вулиці у великому місті», В. Мірер «Міста майбутнього – невідкладна проблема сучасності» й «Про місто в радянській соціалістичній системі» [4] тощо.

Ця низка фундаментальних праць та джерел, виданих на початку ХХ ст. і в перше радянське десятиріччя дала уявлення про проблематику і стан теоретичного осмислення актуальних завдань розвитку міст. Українське містобудування розвивалося рід керівництвом освічених фахівців, що мало позитивний вплив на планувальні рішення столичного Харкова.

Вплив західного досвіду на проектування житлових об'єктів та комплексів. Осмислення та оцінка закордонного досвіду протягом 1920-х – 1930-х рр. також пройшли декілька еволюційних етапів, які знайшли своє відображення на сторінках радянської періодики. Публікації, присвячені закордонній архітектурі та містобудуванню, регулярно з'являлися у всесоюзних і республіканських виданнях. Що суттєво відрізняє ситуацію цього періоду від ситуації другої половини 1930-х рр. та післявоєнного періоду.

У першій половині 1920-х рр. публікації у професійній пресі були здебільшого зосереджені на досвіді селищного будівництва в традиціях міста-саду. Досвід проектування та зведення міст-садів в Англії, Бельгії, США, Латинській Америці та ін. висвітлюють на сторінках професійної преси – І. Тельман, В. Войєтков, В. Семенов [3].

Підвищена увага до західного досвіду була пов'язана з новим етапом розвитку, який розпочався у середині 1920-х рр., коли стартувала індустріалізація й необхідно було у найкоротший час налаштувати процес масового проектування селищ. Саме з середини 1920-х рр. радянські професіональні журнали почали друкувати статті, нотатки, аналітичні звіти про зарубіжне будівництво у плані адаптації будівництва до соціальних потреб (швидко та економічно). Найбільша кількість публікацій про європейське будівництво в 1920-і рр. було надруковано у журналах «Нова Генерація», «Комунальне господарство», «Комунальне діло», «Будівельна промисловість», «Сучасна архітектура» тощо. В цей час зарубіжна професійна література була досяжним джерелом знань про західний досвід, десятки якої виписували державні, установчі та вузівські бібліотеки. Однак важливо прийняти до уваги, що сприйняття інформації безпосередньо з зарубіжної літератури нерідко було ускладнене незнанням іноземних мов у колі рядових архітекторів та проєктувальників, будівельних інженерів нового, вже радянського покоління. Тому перекладені на рідну мову публікації були головним джерелом для отримання інформації про зарубіжні новації у містобудівництві, архітектурі та будівельній промисловості. Наприклад, у журналі «Нова генерація» за 1928 р. з'являється стаття Ле Корбюзьє, що освітлює питання особливостей нової функціональної архітектури [4].

Ще одним типом публікацій були ті, що засновувались на аналізі статей в зарубіжній професіональній періодиці. Особливо виділялися статті С. Михайловича, В. Мірера, Ф. Кондращенко на сторінках українського журналу «Нова генерація» та Л. Вигодського у «Комунальному господарстві», «Комунальній справі» й «Будівельній промисловості» протягом 1925–1929 рр., що були присвячені тогочасним тенденціям у західному будівництві й містобудуванні. Вони мали широке географічне охоплення та широкий спектр представлених підходів до рішення проблем сучасного міста.

Наступним джерелом публікацій того часу стали безпосередньо враження учасників зарубіжних відряджень та екскурсій. На сторінках «Будівельної промисловості» у 1924 р. інж. В. Войетков надає детальний звіт про архітектуру житла та будівництво США, М. Крюков після відрядження до Англії, де він очолював спеціальну комісію по вивченню практики дешевого житла висвітлює ці питання по дорученню журналу. Результатом відряджень інж. О. Вутке та Г. Вольфензона до Німеччини, Швеції, Франції, Германії Австрії й Швейцарії стала низка статей в журналі «Будівельна промисловість» 1928–1929 рр. [3].

Важливо, що авторами «зарубіжних» публікацій ставали в основному саме організатори або практики будівництва, інженери та архітектори, котрі добре розуміли, які саме тенденції та аспекти зарубіжного досвіду були актуальні на той час. Серед них: В. Мірер, Ф. Кондращенко, Н. Крюков, Н. Марковніков, Л. Серк, Л. Ільїн, Л. Тверський, В. Бабунов, Н. Волков, Д. Равдін [4]. Саме завдяки цим фахівцям висвітлюються нові соціальні тенденції у житловому будівництві Англії, Німеччини, Франції, Австрії, Швейцарії. Чи не найбільший інтерес викликав досвід Німеччини в галузі міського планування, раціоналізації планувальних рішень великих робітничих селищ (кварталів) та соціального житлового будівництва (економічного та з соціобслуговуванням) викликала Німеччина – європейський лідер в цих сферах в середині 1920-х – поч. 1930-х рр., а також велика увага приділялася досвіду Англії, США, Голландії, Франції. У к. 1920-х – на поч. 1930-х рр. М. Нефьодов, Ю. Герштейн, Н. Олександрович, В. Лавров, Ф. Кондращенко [3] публікують численні матеріали присвячені особливостям планування та розвитку міст в Європі та Штатах.

В середині 1920-х рр. містобудівний інтерес радянських фахівців було сконцентровано також на актуальних методах реконструкції існуючих міст та планувальних принципах нових селищ. Важливо, що радянських авторів (що перекладали й рецензували статті з західних джерел)

приваблювала саме методологія організації проектних робіт, з метою використання цього досвіду на реальній практиці. Друкувалися загальні огляди та аналітичні статті конкретних планувальних робіт та об'єктів. Висвітлювалися два напрями: проблема великого міста (М. Нефедов, Ю. Герштейн, Ф. Кондращенко) й проекти децентралізації великих центрів за допомогою створювання поліцентричних агломерацій (В. Мірер, М. Загряцков, Л. Ільїн).

В другій половині 1920-х рр. залучення соціальних (обслуговуючих) функцій у структуру житлових комплексів на прикладі житла зарубіжжя було окремим пріоритетним об'єктом професійного інтересу. Це був наступний еволюційний етап, що кристалізувався при осмисленні зарубіжного досвіду. В. Мірер, С. Михайлович, М. С. на сторінках журналу «Нова Генерація» протягом 1930 р. присвячують цьому цілу низку статей [3].

Архітектурні та будівельні установи тих часів робили підписку на закордонну технічну літературу. Наприклад, у бібліографічному інформаційному бюлетені іноземної технічної літератури за другу частину квітня 1931 р., виданому Діпромістом, ми можемо знайти низку журналів, та виділені серед них тематичні секції: секція соціально-економічного сектору та архітектури, що містила статті про включення до житлових блоків стадіонів, парків, зелених насаджень, площадок для дитячих ігор, сімейних купалень та інші супутні установи (Журнал Ди форм, Ватче Бауцейтунг 1931 р.), а також статті присвячені житловим селищам, плани малих житлових «комірок» й побутовому обслуговуванню селищ [3, 4, 14, 15]. Тема робітничого масового житла та практика проектування й будівництва мінімального житла з стандартизованими та типізованими житловими комірками, приклади раціональних планувальних рішень, обладнання кухонь та санвузлів часто висвітлювалась на сторінках фахових видань в перекладі статей, або в їх критичному аналізі такими авторами, як: С. Лебедев, Л. Вигодський, Л. Серк, Я. Неволін, Г. Коцар, О. Розенберг, М. Крюков [3, 4, 16].

К середині 1930-х рр. статті, що стосувалися зарубіжної практики містобудування, селищного та житлового будівництва, почали зникати зі сторінок фахових видань. Стали дуже жорсткими правила ввозу іноземної літератури (та періодики) у УРСР, як і в усі радянські країни в цілому, таким чином отримання актуальної інформації про західний досвід було витиснене на рівень особистих зарубіжних зав'язків та можливості отримання європейських й американських книжок та журналів.

Висновки. Визначено, що фахові публікації та видання протягом столичного періоду Харкова пройшли кілька етапів: 1918–1925 рр. (загальний огляд радянського та західного будівництва), 1925–1930 рр. (докладна інформація про соціальні аспекти радянського та західного містобудування та житлового будівництва), 1931–1934 рр. (огляд соціалістичного містобудування і перші критичні відгуки про архітектуру авангарду).

Простежено наступні напрями у фахових виданнях та публікаціях: житлове будівництво із акцентом на соціальних аспектах та новій функціональній архітектурі, містобудування, як формування та відображення нових соціальних відносин та вплив західного досвіду (концепцій та моделей) на проектування житлових об'єктів й комплексів столичного Харкова.

Продемонстровано, що на протязі всіх етапів розвитку архітектурної думки у столичний період Харкова фахівців приділяли увагу архітектурному проектуванню та містобудуванню, як засобам побудови нового радянського суспільства. Простежено щільний зв'язок між західною та вітчизняною архітектурною і містобудівною практикою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лебедев Г.А. *Украинская архитектура 1920-х – 1920-х годов (основные тенденции развития)*: Дис. канд. арх. ЦДАМЛМ. 1968.
2. Семенов В. Н. Города-сады в Бельгии. *Вопросы коммунального хозяйства*. 1925. №12. С. 161.
3. Вяземцева А. Г. Основные тенденции градостроительства стран Европы и Америки в

- 1920-1930-е гг. *Советское градостроительство 1917-1941*. Москва: Прогресс-Традиция, 2018. С. 1003-1055.
4. Діденко К.В. *Соціально-житлові програми в архітектурі столичного Харкова 1917-1934 рр*: Дис. канд. арх. Харків. 2019. С. 34-44.
 5. *Рабоче-жилищное строительство связи с жилищным вопросом на Украине*. Харьков: Издание Госплана УССР, 1925. С.35.
 6. Косенкова Ю. Л. Становление методологии проектирования городов: опыт харьковского Гипрограда. *Советское градостроительство 1917-1941*. М.: Прогресс-Традиция, 2018. С.966-1003.
 7. Дубелир Г. *Планировка городов: (отд. оттиски из журн. «Городское дело»)*, 1910. 82 с.
 8. Диканский М. Г. *Постройка городов, их план и красота: 135 рисунков в тексте*. Петроград: Издание Н. П. Карбасникова. Харьков, 1915. 308 с.
 9. Бошко В. И. *К вопросу об устройстве домов и поселков для железнодорожных служащих и рабочих*. Киев: 1916. 78 с.
 10. Енш А. К. *План и застройка городов*. Санкт-Петербург, 1914. 142 с.
 11. Ковалевский Г. П. *Большой город и города-сады: Пособие для деятелей по городскому и земскому делу и студентов*. Киев, 1916. 169 с.
 12. Николаев И. *Сборник строительных постановлений для города Киева на основании строительного устава, обязательных постановлений городской думы, циркуляров и решений правительствующего сената*. Киев, 1913. 81 с.
 13. Алешин В. Э. *Развитие представления о социалистическом поселении в градостроительстве Украины в 1920-х – нач. 1930-х років*: Дис. канд арх., Киев, 1985.
 14. Альошин П. Ф. *Документи: проектні завдання планування соцістечка, будинків міськради, будинків житлового сектору, кінотеатру, лікарень, шкіл, ясел, їдальні та ін.* ЦДАМЛМ. Ф.8. Оп.1. Сп. 260.
 15. Діденко К., Буряк О. П. 1920-і – 2000: Еволюція підходів до соціального житла. *Науковий вісник будівництва*. Харків: ХНУБА ХОТВ АБУ, 2006. Вип. 39. С.30-34
 16. Діденко К.В. Соціальна політика та житлове будівництво у Харкові у 1920-30 рр. *Науковий вісник будівництва*. Харків. ХНУБА, 2018. №2. Вип.92. С.51-59.

Діденко Е. В. ЖИЛИЩНАЯ АРХИТЕКТУРА И ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВО СТОЛИЧНОГО ХАРЬКОВА В ПЕРИОДИКЕ И СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ИЗДАНИЯХ 1920-х – 1930-х гг.

Дан обзор статей в профессиональных и профессиональных изданиях сер.1920-х – нач. 1930-х гг., где рассматривались объекты архитектуры и строительства столичного Харькова. Выявлено, что одним из главных аспектов, которые рассматривались в то время, были социальные изменения в обществе и влияние архитектурных и градостроительных решений на эти изменения. При рассмотрении профессиональных изданий и публикаций было выделено три этапа и представлены их основные характеристики. Были выявлены основные направления публикации: жилищное строительство и социальные аспекты новой функциональной архитектуры, градостроительства как отражение социальных изменений в обществе и публикации, демонстрируют влияние западного опыта на проектирование жилых объектов и комплексов. Благодаря обзору профессиональных и периодических изданий 1920-х-1930-х гг. по архитектуре и градостроительству, выявлена прямая связь украинских советских архитекторов и западных специалистов.

Ключевые слова: жилищная архитектура и градостроительство, социальный аспект, столичный Харьков, периодические и специализированные издания.

Didenko C. DWELLING ARCHITECTURE AND URBAN DEVELOPMENT OF METROPOLIAN KHARKIV IN THE PERIODIC AND SPECIALIZED EDITIONS OF THE 1920s-1930s. There is the review of articles professional publications of the mid-1920s – early 1930s, where were considered the objects of architecture and construction of the capital's Kharkov. It was revealed that one of the main aspects that were considered at that time was social changes in society and the influence of architectural and urban planning decisions on these changes. When considering main directions of publications were identified: housing and social aspects of the new functional architecture, urban planning as a reflection of social changes in society and publications, demonstrate the influence of Western experience on the design of residential facilities and complexes. Thanks to a review of professional and periodicals of the 1920s-1930s. on architecture and urban planning, a direct relationship between Ukrainian Soviet architects and Western experts was revealed.

Key words: dwelling architecture, urban development, social aspect, metropolitan Kharkov, periodic and specialized editions.